

030044280

Nemška nevarnost na Gorenjskem.

Gorenjsko je bilo že pred otvoritvijo nove alpske železnice več ali manj znano skoro po vsi srednji Evropi zaradi svojih naravnih krasot in navzlic slabim prometnim zvezam so je obiskavali tujci v prav znatnem številu. Ko se je pa v jeseni l. 1906. otvorila nova alpska železnica, odprla in omogočila je širnemu svetu vpogled v naravne krasote in bogastvo Gorenjske; tujski promet pa se je v tej kratki dobi več kot podvojil. Toda še nekaj drugega se je po otvoritvi nove železnice izdatno izpremenilo — žalibog v našo narodno škodo — **nemštvo na Gorenjskem se je tako okrepilo, da nam je postalo skrajno nevarno.**

Že pred otvoritvijo nove železnice je imelo nemštvo na Gorenjskem trdne postojanke, ki si jih je znalo tekom let gospodarsko utrditi. Naš domačin ni spoznal bogastva Gorenjske, ni umel porabiti ugodne prilike, da vzdigne zaklade, ki so ležali nedotaknjeni v zemlji. Tujec pa, ki je obiskaval naše kraje, spoznal je hitro prirodno lepoto in bogastvo in uvidevši okornost našega domačina in njegovo gospodarsko neokretnost, je porabil ugoden čas in se okoristil na račun domačina Slovence, ki je mesto gospodarja zamenjal z mestom hlapca, tlačana. Ko je končno domačin Slovenec spoznal to nenaravno razmerje, ta svoj nevarni položaj, je bilo že prepozno; tujec se je zajedel že tako globoko v njegovo meso, da ga ni bilo več mogoče pregnati z njegovih postojank. Nova železnica pa je odprla na široko pot nemškemu kapitalu in nemški podjetnosti na Gorenjsko, kajti svet za to je bil že pripravljen in obdelan. In od tega časa nemštvo na Gorenjskem vidno, korak za korakom napreduje tako, da moremo z vso resnobo govoriti o **nemški nevarnosti na Gorenjskem.**

Najzapadnejša občina gorenje savske doline **Fužine** (Bela peč) je za nas že izgubljena. Občina Fužine sestoji iz vasi Ahlete, Zagrad, Koprivnik in iz trga Fužine. V Ahletah sta bila l. 1880. še 2 Slovenci, pozneje sta izginila. V Zagradu se je število Slovencev od l. 1880. do 1890. dvignilo s 7 na 22, padlo pa l. 1900. na 6, kar je občutna izguba. Tudi v Fužinah samih je število Slovencev od l. 1880. do 1890. poskočilo s 44 na 74, v l. 1900. pa padlo na 49. Vsa občina Fužine je imela po ljudstvenem štetju iz l. 1880. med 682 prebivalci 53 Slovencev (7.77%). To število se je l. 1890. dvignilo tako, da je omenjenega leta bilo med 754 prebivalci 96 Slovencev (12.73%). L. 1900. pa je prebivalstvo občine padlo na 714 duš, padlo pa je tudi število Slovencev na 55 duš (7.7%). Slovenci smo torej od l. 1880. do 1890. napredovali absolutno (za 43 duš) in relativno (za 4.96%), v letih 1890. do 1900. pa nazadovali absolutno (za 41 duš) in relativno (za 5.03%). Vzrok temu našemu nazadovanju je gotovo ponemčevanje, kajti dvorazredna ljudska šola v Fužinah je popolnoma nemška in učiteljstvo strogo nemškonacionalno. Slovenski otroci so tu izpostavljeni ponemčevanju, ki, kakor kažejo

številke, tudi uspešno napreduje. Nemci v Fužinah imajo podružnici „Südmarke“ in „Schulvereina“, „Turnverein“ in dr., glavna zaslomba pa jim je nemška tvornica železnine, ki je tudi največ pripomogla k ponemčenju te občine. V narodnostnem oziru je občina Fužine za nas že izgubljena, kajti na to ni misliti, da bi si jo pridobili kdaj nazaj. Navzlic temu vendar ne smemo onih Slovencev, ki jih še ni doseglo ponemčenje, prepustiti njihovi usodi, kajti ako se z naše strani ne stori ničesar v njih ohrano, bodo, kakor kaže sedanji položaj, v dvajsetih letih popolnoma izginili. Potrebno je torej, da se slovenski živelj v Fužinah okrepi, da se ga skuša na ta ali oni način ojačiti, da bode mogel uspešno kljubovati nemškemu navalu.

Da se torej zavarujemo proti tej strani, je treba, da postane mejna občina **Radeče** narodna trdnjava, ki naj ne bi samo utrjevala in branila svoje postojanke, ampak tudi skušala ohraniti in okrepiti slovenski živelj v ponemčenih Fužinah. V Radečah naj se ustanovi podružnica družbe sv. Cirila in Metoda, javna ljudska knjižnica, prirejajo naj se predavanja, narodne veselice i. dr., da se povzdigne narodno zavest in narodni ponos ondotnega prebivalstva. To je gotovo izvedljivo, kajti v ozadju leži narodnozavedna občina **Kranjska gora**, ki naj bode središče, odkoder bi izhajalo obrambno delo v gorenji savski dolini. V Kranjski gori je sedež podružnice sv. C. in M., ki naj deluje v gori omenjeni smeri; tam je tudi delavna podružnica „Slov. planinskega društva“. Javna ljudska knjižnica, ki jo je l. 1906. ustanovila „Prosveta“, dobro uspeva. Vendar zaradi malega števila knjig kmalu ne bo več zadostovala ukaželjnosti ondotnega prebivalstva. Zato naj občina, ki je v narodnih rokah, letošnje jubilejno leto proslavi s tem, da sama ustanovi veliko javno ljudsko knjižnico.

Potrebno je, da se tudi v **Mojstrani** in na **Dovjem** ustanovita javni ljudski knjižnici in podružnica družbe sv. C. in M., da se tudi tu z različnimi narodnimi prireditvami goji in širi narodna zavest. V Mojstrani se nahaja nemška cementna tvornica, katere vpliv se mora na vsak način omejiti s slovenske strani, dokler je še čas.

Največji nevarnosti je pa izpostavljena občina **Jesenice**, središče gorenje savske doline. Ako bi padla ta v nemške roke, odrezana je cela gorenja savska dolina od ostalega slovenskega ozemlja in izpostavljena nemškemu navalu od dveh strani.

Prebivalstvo jeseniške občine se zelo hitro množi. Po ljudstvenem štetju iz l. 1880. so imele Jesenice 1478 prebivalcev (med temi 40 Nemcev), l. 1890. že 2045 prebivalcev (med temi 144 Nemcev), l. 1900. pa celo 3604 prebivalcev (med temi 239 Nemcev). Nemcev je bilo 2·7%, 7·04%, oziroma 6·6%. Z otvoritvijo nove železnice so postale Jesenice važno križišče; število prebivalcev pa se je v tem času tako pomnožilo, da štejejo Jesenice sedaj nad 5000 duš. Toda tudi število Nemcev se je izdatno povečalo. Že preje močna nemška postojanka, katere glavna opora je tvornica kranjske industrijske družbe na Savi, se je od tedaj zelo okrepila, zlasti ker železniški minister Derschatta skrbi za to, da se na jeseniškem kolodvoru nastavljajo najbolj zagrizeni nemškonacionalni uradniki. Tako je nova železnica nemško nevarnost na Gorenjskem povečala, odprla je pot skozi Karavanke prodirajočemu nemštvu s Koroškega.

Nemci na Jesenicah so se trdno organizirali. Imajo podružnice „Schulvereina“, „Südmarke“ in „Alpenvereina“, dalje „Turnverein“ in

pevsko društvo „Stahl und Eisen“. Schulverein vzdržuje na Savi nemški otroški vrtec, prihodnje leto pa se najbrže že otvori schulvereinska šola. Za zidavo te šole je dala Kranjska hranilnica lansko leto 20.000 K, letos pa zopet 15.000 K.

Trirazredna ljudska šola (deška in dekliška) na Jesenicah, ki bi morala v očigled tem dejstvom biti cvetoč kulturni zavod, se vsled nerednih občinskih razmer ne more razvijati, ker ji primanjkuje šolskih prostorov. Najbolj žalostno pa je, da deželni šolski svet nastavlja na tej šoli tako učiteljsko osebje, ki je s prav malimi izjemami v narodnostnem oziru popolnoma nezanesljivo, in tako neposredno pospešuje nemške težnje.

Nemci na Jesenicah vsled svoje izvrstne organizacije vztrajno napredujejo, dokaz za to so nam zadnje občinske volitve. Te volitve so pokazale, da je edinole s složnim nastopom, s skupnim delom vseh jesenških Slovencev možno preprečiti ta dobro organizirani nemški naval. Pokazale so te volitve, da imajo Nemci na Jesenicah moč, ki se je podcenjevala, in da jih očitno podpira vlada. Pokazale pa so tudi Slovencem na Jesenicah vsem brez razlike političnega prepričanja eden edini cilj: ohranitev slovenske narodne posesti, cilj, pred katerim morajo pasti vsi strankarski oziri. Zato gotovo navdaja veselje vsakega pravega Slovenca, da so jesenški Slovenci spoznali ta skupni cilj in da so pripravljeni složno braniti našo narodno posest. Vsakdo pa, ki bi na ta ali oni način kdaj skušal rušiti in kaliti to složnost, vsak tisti bi bil izdajica slovenskih narodnih koristi.

Nujna dolžnost naše vlade in našega deželnega odbora pa je, da takoj napravita konec nerednim občinskim razmeram na Jesenicah in da se razpišejo nove občinske volitve. Takrat pa jesenški Slovenci brez strankarskih ozirov složno v boj, obračunajte z Nemci in nemčurji in pometite jih iz občinskega odbora!

Jesenice naj postanejo vzorna slovenska občina, neomahljiva varuhinja naše narodne posesti, nepremagljiva slovenska trdnjava, ob kateri naj si ošabni Nemci razbijajo svoje glave! V dosego tega cilja naj tekmujejo vse slovenske kulturne in gospodarske naprave na Jesenicah, tekmujejo naj ondotne slovenske stranke.

Nič manj pozornosti z naše strani ne zasluži Tržič, kjer peščica privandranih Nemcev gospodari nad našim domačinom. Po ljudstvenem štetju iz l. 1880. je imel Tržič med 1797 prebivalci le 100 Nemcev (5,56%), l. 1890. med 2099 prebivalci 381 Nemcev (18,15%), l. 1900. pa med 2626 prebivalci že 569 Nemcev (21,66%). Nemci so torej absolutno (za 281, oziroma 188 duš) in relativno (za 12,59%, oziroma 3,51%) napredovali, dočim so Slovenci absolutno napredovali (za 21, oziroma 339 duš), relativno pa nazadovali (za 12,59%, oziroma 3,51%). Sploh so Nemci v Tržiču od l. 1880. do 1900. napredovali za 469 duš (za 16,10%) v tem, ko znaša napredek pri Slovencih v istem času le 360 duš. Dasi tvorijo Nemci le petino tržiškega prebivalstva, vendar so gospodarji občinskega sveta, katerega so se pri lanskim občinskim volitvah zopet polastili. Slovenci so zmagali samo v tretjem razredu in imajo od 21 odborniških mest le 8.

Šolske razmere v Tržiču so za nas skrajno žalostne. Šola je utrakvistična štirirazrednica (deška in dekliška). Nemščino se poučuje kot predmet že v II. razredu, v III. in IV. pa je učni jezik. Izmed 487

šolo obiskujočih otrok (242 dečkov in 245 deklic) pa je 445 Slovencev (217 dečkov in 228 deklic) in le 42 Nemcev (25 dečkov in 17 deklic). Dasi je na šoli le 8,62% nemških otrok (1073 dečkov in 693 deklic), vendar nastavlja naš deželni šolski svet, ki ima slovensko večino in ki bi moral s skrbnim očesom čuvati nad pravicami slovenskega naroda na tej šoli, nemško in nemčursko učiteljsko osebo in izroča tako slovensko mladino ponemčevanju. Tako se skrbi pri nas za Nemce, naši izvenkranjski bratje pa se morajo boriti desetletja za najprimitivnejše in najupravičenejše zahteve napram Nemcem, a največkrat brez najmanjšega uspeha. Tako so na dekliškem oddelku tri učiteljice Nemke in le ena Slovenka, izmed moškega učiteljskega osobja (4), pa sta le dva odločna Slovenca, eden pa je celo vodja Nemcev v Trziču. In tem se izroča slovenska mladina.

Vsled takih razmer ni čuda, da se nemška postojanka v Trziču širi in krepi, ko mi sami delujemo za njen napredek in pospešujemo nemške težnje. Nemcem pa to še ne zadostuje. Že prihodnje leto otvori namreč „Schulverein“ v Trziču svojo šolo, kar bode ponemčevanje še pospešilo.

Trziški Nemci so dobro organizirani. Imajo dobro uspevajoče podružnice „Südmarke“, „Alpenvereina“ in „Schulvereina“, ki vzdržuje tam tudi otroški vrtec. Tudi naša družba sv. C. in M. ima v Trziču svoj otroški vrtec, ki pa vsled premajhnih prostorov ne more vršiti tiste naloge, ki bi jo moral. Zato je pa nujna potreba, da se v najkrajšem času odpravi ta nedostatek, da bode družbin vrtec v polni meri se mogel kosati z nemškim.

Vsled teh žalostnih narodnostnih razmer je neobhodno potrebno, da se vse Slovenstvo v Trziču brez razlike političnega prepričanja združi in organizira v močno bojno vrsto, ki naj skuša s preudarnim, narodnim delom zrušiti umetno nemško gospodarstvo in je poteptati v prah.

Padejo naj strankarski oziri, umakne naj se politična strankarska strast složnemu delu proti našemu najhujšemu narodnemu sovražniku in uspeh ne bo in ne more izostati. Iz sedanjega položaja pa si kuje le Nemec svoj dobiček.

Naj bodo trziškim Slovincem vzgled Čehi v Budjejevicah, ki, ločeni v politične stranke, za skupne narodne koristi delujejo v najlepši slogi. Uspehi njihovi so sijajni — lansko leto popolna zmaga v tretjem razredu v občinski svet, letos pridobitev deželnozborskega mandata.

Le s skupnim, smotrenim narodnim delom je mogoče odvrniti pretečo nemško nevarnost na Gorenjskem in ohraniti ta najlepši del naše slovenske domovine.

Pokažimo privandranemu tujcu Nemcu, da hoče biti Slovenec „na svoji zemlji svoj gospod“!

J. Klepec.

Ponatisk iz „Slovenskega Branika“.